

Humanismus

Slovo „humanismus“, které bývá často jen krycím jménem pro nějaké pozitivní hodnocení, může být spojováno s velmi odlišnými ideovými koncepty, z nichž některé jsou dokonce vysoce problematické. Starý výrok „Homo sum, nihil humani a me alienum puto“ může být podle toho vyložen hned několikerým způsobem. Vše záleží na tom, jak chápeme právě „člověka“, neboť podle toho dopadne i naše pojetí toho, co je „lidské“, „humánní“, a co znamená ono slovo „humanismus“. Jde o to, zda se chceme smířovat s tím vším, co k člověku patří už od narození, i s tím, do čeho, do jakých podmínek, do jakého prostředí, do jaké společnosti se svým narozením dostává, anebo zda dovedeme kriticky a rozmyslně rozlišovat, co je na daném člověku-jednotlivci a i na daných společenských poměrech atd. nelidského. Je-li humanismus chápán jako program omezování a překonávání všeho, co je na člověku i na jeho prostředí nelidského, a zejména všeho, co člověka lidé nelidského dělají, pak to už není směřování s daným stavem, ale pokus resp. mnoho pokusů o opravdové polidštění člověka, který tím, že se narodí, se ještě zdaleka lidským nestane, ale ona lidskost je před ním jako úkol, kterému se teprve musí věnovat. Zkrátka a dobře: lidskost, humanita není to, co „jest“, není to fakticita (a to ani biologická, ani psychologická, ani sociální), ale je to stále ještě nenaplněný úkol, je to norma, kritérium, které nelze odvozovat ze žádné danosti, ale co každé danosti ukazuje její nedostatečnost, nedokonalost a neúplnost, a to nikoli proto, aby se s takovou neúplností a nedokonalostí člověk smířoval a aby se s ní, tj. sám se sebou spokojoval. Má-li mít humanismus vsutku dobrý, pozitivní smysl, musí lidství a lidskost chápat jako plán, program, úkol, závazek, tedy jako něco, co stále ještě není dost dobře a dost plně uskutečněno, ale co každého člověka zavazuje a vede stále dál. Cílem humanismu jako programu není člověk jak „jest“, ale člověk, jak ještě není, ale jak „má být“.

(Písek, 080810-1.)